

Svar på interpellation från Saga Carlgren (V) gällande likvärdig utbildning för elever med NPF

Inledningsvis är arbetet med tillgänglighet och en tillgänglig lärmiljö, att vara en skola och förvaltning för alla, ett ständigt pågående arbete och ska vara en naturlig del i det kontinuerliga utvecklingsarbetet.

Läsåret 2021/22 lämnade ca 34% av eleverna på Gotland det kommunala gymnasiet utan gymnasieexamen efter 3 år, det är en något högre siffra än i landet i övrigt, där ca 33% av eleverna lämnat gymnasiet utan gymnasieexamen efter 3 år. Siffran är något högre inräknat hemkommun¹ där ca 36% av eleverna tillhörande Gotlands kommun lämnar gymnasiet utan gymnasieexamen efter 3 år, till skillnad från riket där siffran är lägre inräknat hemkommun (ca 31%).

Läsåret 2022/23 syns tyvärr en negativ trend för eleverna på Gotland i det kommunala gymnasiet (36,7%). Medan siffrorna för motsvarande elevgrupp i riket visar en positiv förflyttning (ca 31%). En utveckling som studeras närmare, både på huvudmannanivå och på verksamhetsnivå, inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Samma utveckling gäller inräknat hemkommun då Gotlands resultat försämras ytterligare (37,9%), medan resultatet förbättras för motsvarande elevgrupp i riket inräknat hemkommun (29,2%).

Ovanstående statistik avser officiell nationell statistik hämtat från Kolada². Det finns utmaningar i att dra slutsatser från ett läsår till nästa, även om trender eller tendenser över tid studeras behöver alltid en djupare analys göras för det enskilda läsåret. Därtill har elevgruppen som studerats i rapporten från Rätten till utbildning³ ännu inte passerat mållinjen för gymnasieexamen inom 3 år.

- *Hur har uppföljningen av arbetet med Tillgängliga lärmiljöer sett ut och vad har det gett för resultat?*

I slutrapporten från projektet Tillgängliga lärmiljöer framgår att projektet som sådant saknat mätbara delmål och att i satsningar framåt vara noga med definierade, och mätbara, delmål för att på ett bättre sätt kunna värdera de elevnära effekterna av arbetet. Arbetet med tillgängliga lärmiljöer följs i grundskolan närmast upp på enhetsnivå och är numera en naturlig del i skolornas systematiska kvalitetsarbete. Den värderingsmodell som hänvisas till i slutrapporten, som ska kunna vara ett verktyg för utvärdering och egenkontroll i verksamheterna, finns dessvärre inte längre tillgänglig. Specialpedagogiska skolmyndigheten anger på sin hemsida att de arbetar på att få fram nytt stödmaterial⁴. Av kvalitetssamtal inför 2023 års analysrapport⁵ framgår att rektorerna upplever positiva resultat i arbetet med tillgängliga lärmiljöer.

I grundskolans omtag av det systematiska kvalitetsarbetet är relationer, den fria tiden (all tid som inte är undervisning) och samsyn kring kränkande behandling tre fokusområden. Detta för att stärka trygghet och studiero i skolan. Något som är särskilt

¹ Hemkommun inkluderar alla folkbokförda elever i kommunen som började på gymnasium för tre år sedan som tar examen inom tre år. Det vill säga även de elever som valt fristående gymnasium på Gotland eller annat gymnasium på fastlandet.

² Sökning Kolada

³ Statistik #rattentillutbildning

⁴ Tillgänglig utbildning (spsm.se)

⁵ Analysrapport 2023 BUN

viktigt för elever med NPF-diagnos och där en positiv utveckling i stort också kan antas ha stor påverkan på denna elevgrupp.

Arbetet med tillgängliga lärmiljöer har kontinuerligt följts upp också i gymnasiet, där lärarna efter utbildningen fått ökad förståelse för tillgänglighetsfrågor och i större utsträckning än tidigare vänt sig till det specialpedagogiska teamet för hjälp. På skolan finns ett pågående samtal om tillgänglighet och dess betydelse för elevernas lärande. Utbildningen har påverkat de enskilda lärarnas praktik och i lärargruppen finns det önskemål om ytterligare kompetensutveckling inom området, vilket kommer att omhändertas inom skolans systematiska kvalitetsarbete.

I Wisbygymnasiets årliga elevenkät följs elevernas upplevelse av tillgängliga lärmiljöer upp, där även elevgruppen med extra anpassningar eller NPF i olika former kan urskiljas.

Introduktionsprogrammet på Wisbygymnasiet har systematiserat uppföljningen av sina elever från och med 2023. På introduktionsprogrammet har ca 42% av eleverna NPF i någon form, det kommer dröja ytterligare innan vi ser resultatet av examen för dessa elever genom den uppföljning som påbörjats 2023.

- *Hur ska elever med NPF-diagnos få samma möjlighet som alla andra att komma in på och fullfölja en gymnasieutbildning?*

I grundskolan är arbetet med stödinsatser en ständigt pågående process där rektor, lärare, elevhälsan och övrig skolpersonal i samarbete kontinuerligt utvecklar undervisning och stödinsatser genom att pröva, ompröva och utvärdera metoder, arbetssätt och förhållningssätt. I satsningen med tillgängliga lärmiljöer har miljön i skolorna kartlagts och anpassats så att elever med NPF får så bra förutsättningar som möjligt.

Gymnasiet är organiserat på ett sätt som kan möta upp enskilda elever med NPF utifrån deras enskilda behov genom individuell studieplan och utökat riktat stöd. Elevernas behov utreds av elevhälsoteamet och omhändertas inom ramen för åtgärdsprogram.

Extra anpassningar och stöd

Utgångspunkten i skollagen är att alla elever ska få det stöd de behöver oavsett om de har diagnos eller inte. Detta ingår i alla lärares uppdrag. För elever med NPF-diagnos finns både extra anpassningar och särskilt stöd. Extra anpassningar görs inom ramen för ordinarie undervisning. Här ingår exempelvis att ett undervisningsområde förklaras på ett annat sätt, att instruktioner är extra tydliga, hjälp att komma igång med en uppgift eller en reträttplats vid behov. Eleverna kan också få hjälp med att planera sina studier, påbörja och avsluta uppgifter samt få provstöd. Särskilt stöd erbjuds av skolans specialpedagoger och speciallärare.

Övergång och överlämning från grundskola till gymnasieskola

För att säkerställa att övergången från grundskola till gymnasieskola blir så smidig som möjligt för elever med NPF-diagnos görs överlämningar i början av läsåret. Gymnasiets specialpedagogiska team träffar samtliga grundskolors motsvarighet under maj för att säkerställa en trygg övergång mellan skolformerna.

När antagningen är klar sker också enskilda överlämningsmöten, om inte vårdnadshavare motsatt sig detta. Vid dessa möten deltar pedagoger från överlämnande skola samt elev och vårdnadshavare. Informationen som framkommer delges undervisande lärare och mentorer i början av höstterminen.

För elever med NPF-diagnos som ska studera på IMA/ASTA och SPV⁶ påbörjas överlämningar redan i början av vårterminen. Som ett led i förberedelserna inför gymnasiet erbjuds eleverna att besöka skolan. Elever som behöver får besöka skolan vid flera tillfällen under vårterminen.

Ett fjärde gymnasieår

För många elever med NPF finns utmaningar med att klara gymnasiet på tre år. De kan exempelvis behöva kortare skoldagar och mer tid för återhämtning för att lyckas med sina studier. Det är viktigt att inte låsa fast sig vid att gymnasieexamen ska nås inom tre år och idag erbjuds elever ett fjärde år. Andelen elever som lämnar gymnasiet utan examen sjunker med ca 5% efter fyra år, jämfört efter 3 år.

Folkhögskola, Vuxenutbildning och KAA

Idag finns möjlighet att läsa yrkeskurser på gymnasiet och delar av de teoretiska kurserna på Vuxenutbildningen längre fram. För många elever med NPF är anställningsbarhet ett jämställt alternativ till gymnasieexamen.

På Gotlands folkhögskola finns Allmän kurs för den som vill få behörighet till vidare studier och ökade möjligheter på arbetsmarknaden. En av målsättningarna med att gå Allmän kurs är att få behörighet till vidare studier på gymnasie- och/eller högskolenivå. 2023 uppnådde 80% av folkhögskolans deltagare årskurs tre på allmän linje behörighet för högskolestudier motsvarande treårigt gymnasieprogram.

Genom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) erbjuds insatser till ungdomar under 20 år som inte studerar i gymnasieskolan eller genomför någon motsvarande utbildning. I första hand ska insatserna syfta till att ungdomarna börjar på eller återupptar en utbildning, i andra hand att de får en annan sysselsättning som exempelvis arbete.

SPV – Specialpedagogisk verksamhet

Elever med en utredd autismspektrumdiagnos har möjlighet att läsa samhällsprogrammet med inriktning Samhällsvetenskap i liten grupp som anpassas efter elevens behov. För undervisningen ansvarar speciallärare och särskilt utbildade ämneslärare. Diskussioner om att utveckla den specialpedagogiska verksamheten till att omfatta fler program pågår.

Studiegård och stötid i gymnasiet

Från och med läsåret 2023/24 har Wisbygymnasiet initierat nya former av stödinsatser. På Studiegård kan elever som riskerar att inte klara svenska, engelska och matematik få stöd av ett särskilt team av lärare. Syftet med Studiegård är att skapa en positiv inlärningsmiljö där eleverna kan känna sig trygga och få det stöd de behöver. Förutom Studiegård erbjuds varje vecka stötid, där eleverna kan få stöd i samtliga kurser.

Studion

För gymnasieelever med NPF-diagnos finns möjlighet att arbeta med sina uppgifter i Studion. Där studerar de i en lugn och avskild miljö med stöd från speciallärare. Vissa elever arbetar i Studion under större delen av skoldagen medan andra kommer dit vid behov.

Dubbelt mentorskap på introduktionsprogrammen

Många elever med NPF-diagnos går på något av de fyra introduktionsprogrammen. För att öka måluppfyllelsen för dessa elever när de kommer in på nationella program, tillämpar Wisbygymnasiet ett så kallat dubbelt mentorskap. Det dubbla mentorskapet

⁶ IMA=Introduktionsprogrammet, Individuellt alternativ. ASTA är en del av IMA som vänder sig till elever med autism. SPV=Specialpedagogisk verksamhet.

bygger på att den mentor eleven haft på introduktionsprogrammet fortsätter att vara stöd till elev, vårdnadshavare och mentor på det nationella programmet.

Utmaningar

- Klasstorlek och samläsning
På grund av begränsad ekonomi är klasserna på flera program på Wisbygymnasiet stora, vilket missgynnar elever med NPF-diagnos. För dessa elever kan det även vara svårt att samläsa med andra program, då det innebär stora grupper med andra elever som de inte redan känner.
- Sekretess mellan skolan och socialtjänsten
Många elever med NPF-diagnos har idag kontakt med socialtjänst och psykiatri. På grund av sekretess förhindras samordnade insatser. Genom samtycke kan denna sekretess brytas.

- *Hur säkerställer vi att berörd personal har rätt kompetens?*

Utbildningsinsatser sker vid introduktion av ny personal som ett kollegialt lärande och/eller samordnade och riktade insatser, utifrån avdelningarnas behov, i samarbete med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM).

Lika-Olika⁷ är ett värdegrundsarbete som pågår i grundskolan tillsammans med personal, elever och vårdnadshavare på åtta skolor för att stärka arbetet med styrkan i mångfald och olikheter. Metoden handlar om att förebygga diskriminering och utanförskap.

Verksamheterna utvecklar kontinuerligt arbetsmetoder att använda i det pågående förbättringsarbetet. Investeringsmedel har tidigare riktats till arbetet med att utveckla mer tillgängliga lärmiljöer men det finns delar som återstår att lösa. Som exempel kan nämnas olika lokalfrågor i samarbete och samråd med TKF och måltidsmiljön i samråd med RSF-måltid, där det behövs en ökad kunskap och förståelse gällande tillgängliga lärmiljöer.

Grundläggande kompetens och handledning

Elever med NPF-diagnoser förekommer i de flesta klassrum. Legitimerade och utbildade lärare och lärare mot fritidshem har en grundläggande kompetens kring elevens lärande och vilka stödinsatser som behövs. Varje elev som får en NPF-diagnos får också sina behov konkretiserade för att underlätta för läraren i klassrummet.

Det specialpedagogiska nätverket i grundskolan arbetar kontinuerligt med tillgänglig lärmiljö och handleder lärare på skolorna för olika anpassningar i undervisning. Personal som arbetar i särskild undervisningsgrupp har fördjupad utbildning och kontinuerlig handledning av Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM.

På gymnasiet har all personal som möter elever med NPF möjlighet att få handledning av skolans specialpedagogiska team.

⁷ Lika Olika - Region Gotland

Systematiskt kvalitetsarbete kopplat till NPF och kunskapsbank i lärplattformen

Som ett led i gymnasiets systematiska kvalitetsarbete har ett årshjul upprättats för särskilda utbildningsinsatser om NPF. Dessa är obligatoriska för all pedagogisk personal på skolan.

Speciallärarna på skolan har också skapat en inspirationsbank i lärplattformen som alla lärare har tillgång till. Där finns stödmaterial för lärare som undervisar elever med särskilda behov.

Utmaningar

En svårighet är att det inte finns utbildade lärare i alla klassrum. Utbildade lärare och vikarier har inte samma grundläggande kompetens om elevers lärande och behov. Särskilt sårbart blir det när eleven når högstadiet och kraven ökar.

- *Hur säkerställs adekvat kompetensutveckling gällande NPF för personal i skolan generellt?*

Det finns utbildade nyckelpersoner (utbildade av SPSM under projektiden) som driver arbetet med tillgängliga lärmiljöer ute i förskolor och skolor. Totalt har 290 personer genomgått nyckelpersonsutbildningen. Det är pedagoger i förskola, skola och fritidshem, rektorer, specialpedagoger samt personal från barn- och elevhälsan. Barn- och elevhälsans medarbetare arbetar kontinuerligt nära skolledning och specialpedagoger på varje skolenhet för att driva och utveckla tillgänglig lärmiljö för barn och elever.

Tillgängliga lärmiljöer har i dag blivit en del av vardagen i skolorna på Gotland. Det är inte längre ett projekt utan något som skolorna arbetar med. Det är införlivat för att skapa trygghet för alla elever. Fokus ligger på själva pedagogiken i stället för den enskilda elevens behov, vilket gör det lättare att skapa en likvärdighet och tillgänglighet för alla elever i verksamheten.

Uppgiften för alla är att fortsatt etablera det kollegiala lärandet inom tillgänglighetsområdet i samband med introduktion av ny personal och att kontinuerligt hålla förvaltningen uppdaterad, vilket sker genom rapportering i samband med uppföljning av måluppfyllelse i delårsrapport och verksamhetsberättelse.

I övrigt genomförs kompetensutvecklingsinsatser inom varje skolform utifrån behov, inom flertalet områden, och insatser har gjorts kring lågaffektivt bemötande. En stor del av den kompetensutveckling som behöver göras på varje skola är kopplat till den enskilda elevens behov. Tillgång till barn- och elevhälsan är därför avgörande för att utbilda personal kring de elever som har särskilda behov kopplat till sin NPF-diagnos.

Oscar Lindster (S), ordförande barn- och utbildningsnämnden

Rolf Öström (M), ordförande gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden